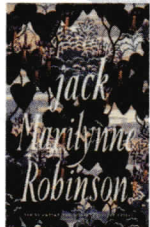

Verloren domineeszoon

Al theologische en filosofische kwesties verkennend wil **Marilynne Robinson** nog weleens een toon van heilige kanselernst aanslaan. Maar ook in het vierde boek in haar

zogenoemde *Gilead*-reeks neemt haar proza even vaak een hemelse vlucht. *Jack* (De Arbeiderspers) beschrijft een cruciale episode uit het leven van verloren domineeszoon en zelfverklaard 'Prins der Duisternis' Jack Boughton, die in eerdere delen al een intrigerende bijrol speelde. Hier belandt de witte alcoholistische zwerver en gauw-dief midden jaren veertig in St. Louis,

waar hij smoorverliefd wordt op Della Miles, een vrome zwarte lerares en bisschopsdochter voor wie hij zijn leven wil beteren. Resultaat: een ontroerende (destijds bij wet verboden) romance, vol gesprekken over poëzie, predestinatie en de bevrijdende kracht van de liefde.

DIRK-JAN ARENSMAN

Bijzondere Vatersuche

De blauwe ogen van **Raoul de Jong** zijn zo opvallend dat hij, zoon van een witte Hollandse moeder en een zwarte Surinaamse vader, er tot vervelens toe op aangesproken wordt. Tot hij voet op Surinaamse bodem zet. Uitgerekend hier blijkt niemand ervan op te kijken. De genetische grabbelton heeft wel gekkere producten voortgebracht. *Jaguarman* (Bezige Bij) is het fraai gecomponeerde verslag van een bijzondere Vatersuche. De Jong begint zijn verhaal nog gewoon om de hoek in Rotterdam, waar hij zijn tot dan toe afwezige vader ontmoet. Die zet hem op het spoor van een wintvoorvader met magische krachten. In het Surinaamse regenwoud gaat De Jong op zoek naar verhalen over deze jaguarman. Een eerlijk, ontroerend en belangrijk boek.

wordt. Tot hij voet op Surinaamse bodem zet. Uitgerekend hier blijkt niemand ervan op te kijken. De genetische grabbelton heeft wel gekkere producten voortgebracht. *Jaguarman* (Bezige Bij) is het fraai gecomponeerde verslag van een bijzondere Vatersuche. De Jong begint zijn verhaal nog gewoon om de hoek in Rotterdam, waar hij zijn tot dan toe afwezige vader ontmoet. Die zet hem op het spoor van een wintvoorvader met magische krachten. In het Surinaamse regenwoud gaat De Jong op zoek naar verhalen over deze jaguarman. Een eerlijk, ontroerend en belangrijk boek.

KATJA DE BRUIN

Tijdloos feuilleton

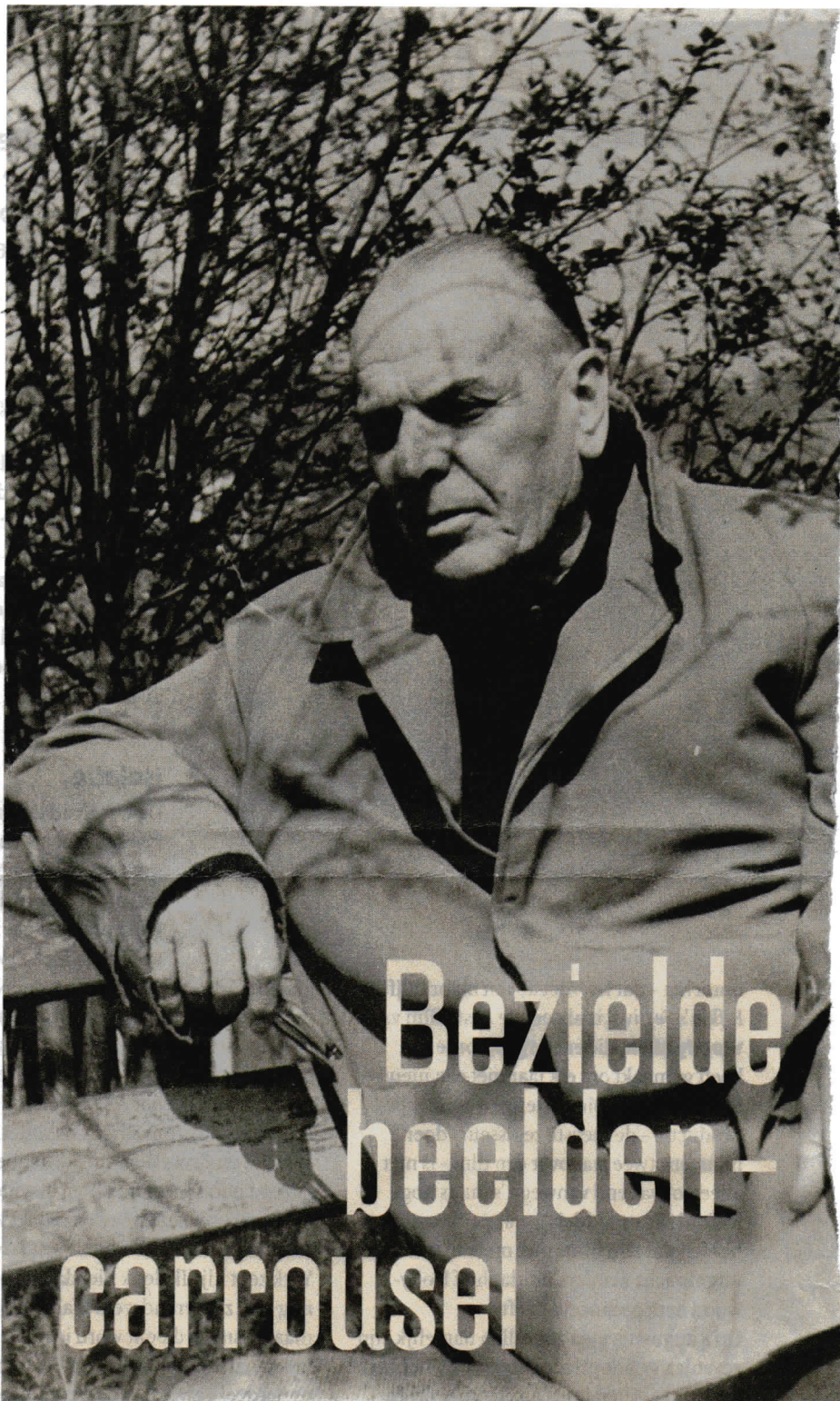
De roman *Domein van licht* (De Bezige Bij) van **Yūko Tsushima** (1947-2016) werd oorspronkelijk vanaf de zomer van 1978 als feuilleton gepubliceerd. Maar de manier waarop ze de woedende wanhoop en verstild tedere momenten uit het leven van een alleenstaande moeder in Tokio schetste is tijdloos. In het jaar waarin de vertelster, na de breuk met haar nietsnuttige man Fujino, met haar tweejarige dochtertje de bovenverdieping van een kantoorgebouw betreft, worstelt ze met haar situatie en zichzelf. Ze drinkt te veel, verliest haar moedergeduld, moet het hoofd

bieden aan lekkende waterreservoirs en mansplaining collega's, doet aarzelende pogingen haar isolement te doorbreken. En dat allemaal in de bedrieglijk eenvoudige, schrijnend intieme zinnen van een Japanse geestverwant van Lucia Berlin.

DIRK-JAN ARENSMAN

► Meer over deze titels op vprogids.nl/boeken

Konstantin Paustovski, begin jaren zestig

Onlangs verscheen bij Van Oorschot *De muziek van de herfst*, de verzamelde verhalen van Konstantin Paustovski. Hij schreef graag over 'eenvoudige en onbekende mensen' en vaak is de scheidslijn tussen fictie en reisreportage flinterdun.

DOOR DIRK-JAN ARENSMAN

vpro Gids 49 5 dec t/m 11 dec 2020

IN het korte verhaal 'Het stof van de Farsistaanse aarde' leest de verteller, die opvallend sterke overeenkomsten vertoont met Konstantin Paustovski (1892-1968), in een spoorwagon onderweg naar Bakoe een paar van zijn eigen verhalen voor aan een vrouw die hij vlak daarvoor had ontmoet. 'Eigenlijk waren het geen verhalen,' bekent het alter ego, waarmee hij Paustovski's latere besprekers feitelijk werk uit handen neemt. (Of, zo kun je het ook bekijken, de wapens bij voorbaat uit minder welwillende handen slaat.) 'Ik schreef zonder precies te weten hoe deze opeenstapeling van beelden zou aflopen. De draad van het verhaal verliep in grillige lussen en werd onverwacht afgebroken wanneer ik geen zin meer had verder te schrijven. In deze brokstukken lag iets ongrijpbaars maar tegelijk boeiends. Dat gold ook voor mijn dagen, die volledig vervuld waren van een weids, onbestemd verlangen te schrijven en te vertellen over duizenden prachtige dingen die in de wereld rond ons liggen uitgestrooid.' Even later beschrijft de man hoe hij soms het gevoel heeft dat er 'een kunstig patroon vol betekenis en boeiende zingeving' ontstaat uit het samenkomen van alles wat hij kent, 'van rookpluimen van een locomotief boven sneeuwvlaktes bij het dorp Mytischtsji' en 'bedauwde zonsondergangen in de brandneteltuinen van Rjazan' tot 'door schrapnels aan flarden geschoten

rode vaandels, pantserwagens op de pleinen van Moskou'. 'Dat was waar ik over wilde schrijven.' Het was 1923 toen Paustovski deze woorden schreef. Het zou nog twee jaar duren voor in eigen land zijn eerste boek, *Morskiye nabroski* (*Zeeschetsen*, 1925), verscheen. En zijn onbetwiste magnum opus,

De poëtisch getoonzette wondertjes van beschrijvingskunst zijn talrijk in *De muziek van de herfst*

de memoires *Verhaal van een leven*, waarvan hij de zes delen tussen 1946 en 1963 publiceerde, lag dus nog veel verder in het verschiep.

Maar in veel opzichten is het al een uitstekende typering van zijn hele oeuvre. Een oeuvre dat, zo wordt bij elk nieuw deel dat vertaler Wim Hartog ervan ontsluit duidelijker, misschien wel op de eerste plaats een bezielde carroussel van opgedane indrukken is. Volmaakt geschetste flarden van wat hij zag en meemaakte, het grote en kleine waarvoor hij oog had.

Rusteloos zondzwerven

Rode draden: een romantisch, van herfstige weemoed doortrokken levensgevoel én het aloude cliché: wie veel reist, heeft veel te verhalen.

In die meesterlijke memoires viel al te lezen hoe hij tijdens de Eerste Wereldoorlog als ziekenbroeder aan het Pruisische front diende, de helse terugtocht van het Russische leger door Polen en Wit-Rusland meemaakte en getuige was van de mislukte Februarirevolutie, en vervolgens van de Oktoberrevolutie. In *Goudzand* (2016), de zeer succesvolle collage van verhalen, reportages, dagboekfragmenten, notities-in-telegramstijl en brieven die ook de periode ná begin jaren dertig bestreek, viel onder meer te lezen hoe hij tijdens de Tweede Wereldoorlog als verslaggever langs het zuidelijke front trok. En in beide komt Paustovski naar voren als een immer nieuwsgierige, rusteloos rondzwervende avonturier.

Geen verrassing dus dat ook in het ruim 650 pagina's dikke *De muziek van de herfst*, 'verzamelde verhalen' waarvan maar een beperkt deel eerder verscheen in de bundels *Afscheid van de zomer* (1996) en

Wilde rozen (2020), 'de muze der verre omzwerpingen' nooit ver weg is. 'Een paar losse gedachten', een meanderende beschouwing over zijn leven en schrijverschap dat Paustovski 'in plaats van een voorwoord' bij zijn *Verzamelde werk* leverde en hier dezelfde functie vervult, wemelt van de verwijzingen naar zijn reislust. (Mooi zinnetje: 'Maar al snel kreeg ik het opnieuw wild in de benen.') Je vindt er opsommingen in van plekken die hij bezocht, van het schiereiland Kolja en Mesjtsjora tot Midden-Azië en de Krim, en van Michajlovskoje, het geboortedorp van Poesjkin, tot een rondreis door West-Europa waarbij hij onder meer Athene, Rome, Stockholm en Rotterdam aandeed. Of hyperbolische liefdesverklaring aan Midden-Rusland ('Heel de praal van de Golf van Napels met zijn feestmaal aan kleuren geef ik in ruil voor een van de regen natte wilgentak op de zandige oever van de Oka of voor het kronkelige riviertje de Taroëska, op de bescheiden oevers waarvan ik nu dikwijls lange perioden aaneen verblijf.'), gevolgd door een lijstje van de voornaamste werken die hij aan die streek 'schuldig' is.

Want, schrijft hij ook hier: 'Aan veel van mijn verhalen liggen indrukken ten grondslag van deze talloze reizen en ontmoetingen met zeer uiteenlopende en stuk voor stuk interessante mensen.'

Lyrisch impressionisme

Talrijk zijn in *De muziek van de herfst* dan ook de poëtisch getoonzette wondertjes van beschrijvingskunst, die je geneigd bent eindeloos te citeren. Wanneer hij 'Winter in Batoem' opent met: 'In de bergen vallen sneeuwbuien als een grijze mist en bepoederen de gebroken ruggen van het zwarte, zware bergmassief. Beneden, in de stad, tokkelen als knokkels op blik losse, dikke hagelstenen op de muren van de huizen.'

Of als hij in het fraaie 'De amfora' de Bulgaarse vissersplaats Sozopol kenschetst aan de hand van de neiging van kinderen om, wanneer een tekening eigenlijk klaar is, er nogal allerlei details aan toe te voegen, wat het geheel 'verward, maar tegelijkertijd ook schilderachtig' maakt.

'Sozopol leek op zulke tekeningen.

Je trof er een enorme variatie aan van passages, afslagen, restanten van Byzantijnse basilieken, huizen met een bel-etage waarvan de op eikenhouten palen steunende

Intriges of een plot spelen meestal een ondergeschikte rol. En als ze toch meer op de voorgrond treden, komt dat het resultaat niet ten goede.

erker boven de straat naar voren sprong, balustrades met balusters die zo door de tand des tijds afgesleten waren dat ze niet dikker dan een kaars waren, brokstukken van Griekse marmeren zuilen, stoffige olijfbomen achter lage schuttingen en vijgenbomen met grote, ruwe bladeren.'

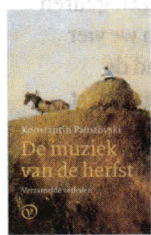
Het is het soort lyrisch impressionisme dat van Paustovski's decors haast zelfstandige personages maakt, in verhalen waarin de scheidslijn tussen fictie en reisreportage vaak een flinterdunne is. Veelzeggend in dat verband: de vele titels die simpelweg een plaatsbepaling zijn. 'De streek aan de Zee van Azov', 'Kertsj', 'Zomer in Livny', 'Aan de kade van Napels', en zo verder.

Dat laatste verhaal is overigens een mooi voorbeeld van de ontroering die hij weet op te roepen met de beschrijving van ontmoetingen met het type mensen waarover hij het liefst schreef: 'ambachtslieden, herders, veerlui, boswachters, bakenmeesters, wakers en over mijn boezemvriendjes: de dorpskinderen'. (Zoals de Grote Geschiedenis die de journalist Paustovski boekstaafde in deze verhalen op de achtergrond blijft, zo zijn de personages veelal 'eenvoudige en onbekende mensen'. En als hij bijvoorbeeld, zoals in 'De blokhut in het bos', schrijft over Svatoslav Richter, dan gaat het hem minder om die piano-legende dan om een passerende visser die, op een julinacht zijn fuiken controlerend, werd betoverd door diens muziek.)

Lavendelachtige geur

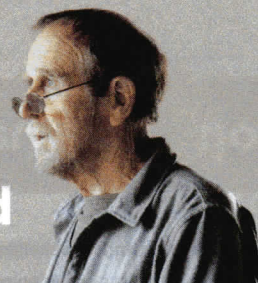
De verteller in 'Aan de kade van Napels' schenkt daar een matroesjka aan het eerste stadskind dat hij tegenkomt. Waarop het meisje in kwestie, gehuld in een versleten jurkje en 'de overige tekenen van berustende armoede', in een gestamelde stroom 'grazie, signore!'s uitbarst en de jonge vrouw, 'waarschijnlijk een boerin', een gloeiende kus op zijn wang drukt, 'teder en met gutturale stem' diezelfde dankbetuiging uitspreekt en de lavendelachtige geur van haar gezicht op het zijne achterlaat. 'De geur was verbazend stabiel en bleef lang hangen,' schrijft Paustovski dan, om vervolgens sierlijk en gedurfd op de rand van het sentimentele te balanceren: 'Pas in Rome, waar ik een uitstapje van een paar dagen naartoe maakte, was hij helemaal weg. Maar misschien bleef ik die geur wel zo lang ruiken omdat ik het graag wilde.'

Intriges of zoiets als een traditionele plot spelen, als ze al aanwijsbaar zijn, meestal een ondergeschikte rol. En de enkele keer dat ze meer op de voorgrond treden, komt dat het resultaat niet ten goede. 'Het telegram', waarin de secretaris van de kunstenaarsbond in Leningrad, ene Natasja, zich wel onder veel loftuitingen inzet voor een mislukende kunstenaar, maar de zorg voor haar stervende moeder overlaat aan haar dorpsgenoten, is bijvoorbeeld nogal voorspelbaar en moralistisch. Zoals de sfeerimpressies van Vlissingen (!), 'van alle Hollandse havens de verlatenste en stilste', in 'Zwarte netten' veel meer boeien dan het wat larmoyante vissersfamiliedrama dat erin wordt verteld. Uitzonderingen zijn het in opnieuw een schatkamer aan typische Paustovskizinnen, waarmee hij alle 'duizenden prachtige dingen' die hij verstrooid over de wereld aantrof voor je laat oplichten van het papier. Een opstapeling van beelden van een even ongrijpbare als onvergankelijke schoonheid.

Konstantin Paustovski:
De muziek van de herfst.
Verzamelde verhalen
(Samengesteld en
vertaald door Wim
Hartog, Uitgeverij
Van Oorschot)

mosterd
a.l. snijders

Nieuwe politiek

Er valt een boekje uit mijn kast met nieuwe woorden in 2002. Ik ben benieuwd naar de politiek. Het is de tijd van Pim Fortuyn. Deze naam herinner ik me nog, alle andere politieke namen ben ik vergeten. Het boekje dwingt me tot nadenken. 'Vooral de LPF blijkt sterk te zijn in de **roept-u-maar-strategie**, waarbij politieke ideetjes en gedachtegoedjes de media in geslingerd worden, ongeacht of ze stroken met het regeerakkoord of de grondwet.' Premier Balkenende is onvermoeibaar aan het uitleggen dat die meteen weer uitgelekte proefballonnetjes te wijten zijn aan de onervarenheid van de verse bewindslieden in de huidige **roept-u-maar-democratie**. In de zomerperiode verzamelt Ferry Hoogendijk (Bij Elsevier Herry Hoogendijk genoemd) in het rijke buurtje waar hij woont een heel legertje nieuwe LPF-bewindslieden. Vaak gebeurt dit tijdens de barbecue. Resultaat weer een nieuw woord: **barbecuepolitiek**. Nu, donderdag 26 november 2020, elf uur 's morgens, vraag ik me af welk gevolg de ieder uur veranderende politieke aanpak van Thierry Baudet zal hebben. Het boekje zegt: 'Of de nieuwe politiek en het optreden van de LPF goed of slecht zijn voor Nederland? Ach, het kabinet met de LPF is na een paar maanden alweer gevallen door botsende ego's en gebrek aan regeringsverantwoordelijkheidszin. En in de periode waarin LPF'ers op het regeringspluche zaten, waren ze zo met zichzelf bezig dat ze amper iets klaar konden maken. Of de gevallen engel van de LPF, Herman Heinsbroek, zich dat ook realiseert? Het is zeer de vraag. Op 21 oktober wordt namelijk bekend dat hij bij de volgende verkiezingen met een eigen lijst gaat meedoen: de Lijst Nieuwe Politiek (LNP). Maar wees gerust: uiteindelijk komt alles weer goed, want de nieuwe politiek van vandaag wordt altijd automatisch weer de oude politiek van morgen.' Als ik het boekje weer in de kast doe, weet ik niet of ik moet lachen of huilen.

